

РОЗДІЛ 2. ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНІХ ЗАКЛАДАХ РІЗНИХ ТИПІВ

УДК 373.5.016:37.091.214-053.5-056.24

DOI <https://doi.org/10.32405/2413-4139-2019-2-39-47>

Лілія Коврігіна,

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6008-7211>

Петро Кухарчук,

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2051-3298>

м. Житомир

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ІНКЛЮЗИВНОГО КЛАСУ

Анотація.

Стаття присвячена пошукам методологічного підходу і теоретичних основ формування та розвитку педагогічної майстерності вчителя інклюзивного класу. Відображено стан дослідження проблеми педагогічної майстерності в дослідженнях українських та зарубіжних учених. Уточнено та конкретизовано сутнісний зміст поняття «педагогічна майстерність». Визначено поняття «педагогічна майстерність учителя інклюзивної освіти» в контексті розвитку професійної компетентності вчителів у закладі післядипломної освіти.

Обґрунтовано структуру вказаного феномену, сформульовано узагальнений ряд важливих компонентів у структурі педагогічної майстерності вчителя інклюзивного класу, що визначено сучасними вчителями та психологами. Серед них звернено увагу на здібності вчителя інклюзивного класу, що є професійною компетентністю в контексті надання освітніх послуг дітям з особливими потребами.

Ключові слова: педагогічна майстерність; учитель інклюзивного класу; педагогічні здібності; діти з особливими освітніми потребами.

Ефективність функціонування інклюзивної освіти в закладах загальної середньої освіти (ЗЗСО) залежить від наявності висококваліфікованих педагогічних працівників, які готові працювати в різних дитячих колективах, включаючи дітей з особливими освітніми потребами. Це мають бути вчителі, «які приймають нову систему цінностей, творчо реалізують нові освітні технології, здатні розв'язати проблему соціалізації дітей з особливими освітніми потребами, володіють методами психолого-педагогічної діагностики, стабільно прагнуть до високих результатів у професійній діяльності, знають специфіку освітніх програм, володіють методиками і технологіями надання дітям з особливими освітніми потребами освітніх послуг, ефективно взаємодіють як у самому закладі, так із соціумом» [1, с. 4]. Це зумовлює потребу вчителя в постійному самовдосконаленні, розвитку та підвищенні професійної компетентності, навіть у зміні поглядів на викладання, оскільки надання освітніх послуг в інклюзивному класі передбачає відхід від традиційних методик і форм організації освітнього процесу. Донедавна заклади вищої освіти (ЗВО) не здійснювали підготовку фахівців, які могли б працювати в умовах інклюзії, тому з дітьми з особливими освітніми потребами працюють переважно вчителі, які самотужки намагаються оволодіти професійною компетентністю. Розвиток такої компетентності передбачає чітке її структурування як педагогічного феномену. Її набувають упродовж життя,

а роль самоосвіти, соціальних інституцій і закладів післядипломної освіти в удосконаленні компетентності є надзвичайно важливою. У контексті цієї проблеми особливої значущості набуває формування та розвиток професійної майстерності вчителя інклюзивного класу в закладі післядипломної педагогічної освіти, оскільки ці заклади відіграють вирішальну роль у розв'язанні означеної проблеми.

Проблема розвитку професійної педагогічної майстерності до педагогічної діяльності в умовах інклюзивного надання освітніх послуг знайшла певне відображення у вітчизняній і зарубіжній психолого-педагогічній науці (зокрема, у працях Е. Агафонової, М. Алексеевої, С. Алехіної, В. Бондаря, М. Гордона, О. Денисової, Л. Гречко, В. Засенка, В. Зарецького, А. Колупаєвої, О. Кутепоної, О. Леханової, Н. Назарової, В. Поникарової, Н. Попової, Л. Савчук, Т. Сак, В. Синьова, О. Суворова, О. Таранченко, В. Тарасун, В. Тищенко, О. Хохліної, А. Шевцова, А. Шеманової, О. Ямбург, Л. Яценюк та ін.). Проте аналіз науково-методичної літератури виявив, що досі малодослідженою залишається проблема визначення сутності, структурних складників поняття «педагогічна майстерність учителя інклюзивного класу» і шляхів її формування та розвитку в умовах закладу післядипломної педагогічної освіти.

Метою статті є обґрунтування поняття «педагогічна майстерність вчителя інклюзивного класу», визначення складників його педагогічної майстерності й окреслення шляхів формування та розвитку педагогічної майстерності вчителя інклюзивного класу в умовах закладу післядипломної педагогічної освіти.

Педагогічна діяльність є однією з більш відповідальних і складних, адже вимагає різномісних знань, майстерності, творчих здібностей, високих моральних якостей. Однак, якщо говорити про вчителя інклюзивного класу, то необхідно назвати також такі якості, як: *нове професійне мислення; вміння працювати в команді; вміння спільно розв'язувати проблеми; готовність бачити в будь-якій дитині унікальну та неповторну особистість; толерантність*. Це мають бути певні професійні здібності, що характеризують як розумовий, так і емоційно-вольовий бік особистості вчителя.

Традиційно педагогічну майстерність розглядають як сукупність психолого-педагогічної ерудиції, професійних здібностей і педагогічної техніки. В «Українському педагогічному словнику» педагогічну майстерність визначають як характеристику високого рівня педагогічної діяльності. Критеріями педагогічної майстерності вчителя виступають такі ознаки його діяльності: *гуманність, науковість, педагогічна доцільність, оптимальний характер, результативність, демократичність, творчість* (оригінальність). Педагогічна майстерність ґрунтується на високому фаховому рівні вчителя, його загальній культурі та педагогічному досвіді. Необхідними умовами педагогічної майстерності є гуманістична позиція вчителя та професійно значущі особистісні риси та якості [2, с. 251]. Так, Б. Лихачов визначає педагогічну майстерність як досконале володіння вчителем сукупністю психолого-педагогічних знань, умінь та навичок, поєднаних із професійною зацікавленістю, розвиненим педагогічним мисленням та інтуїцією, морально-естетичним ставленням до життя, глибоким переконанням і твердою волею [3, с. 233]. Основою педагогічної майстерності є професійна компетентність, що визначається базовими знаннями та вміннями вчителя, його ціннісними орієнтирами, мотивами діяльності, розумінням себе у світі та світу навколо себе, стилем взаємодії з оточуючими [4, с. 74].

«Педагогічну майстерність вчителя інклюзивного класу» розглядаємо як високий рівень професійної соціально-педагогічної компетентності, що охоплює особистісні якості та психолого-педагогічні знання, уміння та навички, що забезпечать успішну комунікацію з командою фахівців і співпрацю з дітьми з особливими освітніми потребами та їхніми батьками. Тобто це синтез знань, умінь та навичок, необхідних для успішного здійснення соціально-педагогічної діяльності:

– уміння вчителя використовувати фахові знання, вміння та навички для розв'язання стандартних і нестандартних педагогічних задач і проблем, пов'язаних зі спільним наданням освітніх послуг дітям із різним рівнем психофізичного розвитку;

– єдність фахової, методичної та психологічної готовності виконувати мультидисциплінарну діяльність в умовах інклюзивної освіти;

– володіння високою культурою, психолого-моральною стійкістю, особистісними якостями і залежно від напрямку діяльності, виконувати різні ролі.

Згідно з аналізом психолого-педагогічних досліджень [5, с. 344–346], можна сформулювати узагальнені важливі компоненти в структурі педагогічної майстерності вчителя інклюзивного класу, визначені сучасними вчителями й психологами.

Дидактичні здібності – це здатність доступно і зрозуміло передавати учням навчальний матеріал, викликати зацікавлення до предмета, спонукати їх до активного, самостійного мислення. Учитель інклюзивного класу, володіючи дидактичними здібностями, має зробити освітній процес гнучким, враховувати потреби дитячого колективу, а саме: працювати з різними освітніми програмами, застосовувати методики та стилі викладання, володіти технологіями адаптації та модифікації навчального матеріалу, адаптувати його так, щоб важке зробити легким, складне – простим, а незрозуміле – зрозумілим для кожної дитини, зокрема для дітей з особливими освітніми потребами. Професійна майстерність передбачає також: уміння в різних формах представляти матеріал, що вивчається, тобто забезпечити отримання інформації та знань різними способами; надати можливість учням отримувати освітні послуги та демонструвати їх результати декількома способами (надати учням альтернативи для демонстрації того, чого вони навчилися); сприяти залученню учнів до пізнавальної діяльності, зокрема самостійної; організувати самостійну роботу учнів, самостійне отримання знань; розумно і тонко «диригувати» пізнавальною активністю учнів, а також спрямовувати її в необхідний бік; підтримувати інтереси учнів, підвищувати мотивацію до участі в отриманні освітніх послуг; сприяти співробітництву.

Академічні здібності до відповідної галузі знань (географії, мови, літератури, математики, фізики, біології тощо) передбачають, що вчитель, який володіє педагогічною майстерністю, глибоко знає свій предмет, теоретичні та практичні досягнення науки, постійно поповнює знання, слідкуючи за науковими відкриттями, сучасними теоріями, прагне до дослідної педагогічної діяльності. Також на сучасному етапі розвитку суспільства для успішного здійснення педагогічної діяльності потрібно не лише вільно володіти предметом, а також бути компетентним у досягненнях інформаційно-комунікаційних технологій, без яких неможливим є ефективний освітній процес. Сучасний учитель інклюзивного класу має володіти і використовувати у практичній діяльності технічні засоби, Інтернет, комп'ютерні технології та програми.

Якщо говорити про асистента вчителя інклюзивного класу, то необхідно зазначити, що він має бути ерудований у багатьох галузях знань, оскільки йому доводиться допомагати вчителям-предметникам. Звісно, теоретично він не викладає предмет, оскільки частіше не є фахівцем, проте практично має розуміти зміст заняття та завдання, щоб допомагати дітям з особливими освітніми потребами. Тому асистент учителя має постійно працювати над розвитком академічних здібностей, бути ерудованим у багатьох галузях знань.

Професійна діяльність з дітьми, які мають особливі освітні потреби, – це багатогранна і багатоаспектна проблема. Тому, окрім досконалого знання свого предмета, учитель інклюзивного класу має бути компетентним у галузі загальної педагогіки, психології та методик із порушеннями в розвитку, а також у системі медичних (клініка, психопатологія, невропатологія) і корекційних (корекційна педагогіка, спеціальна психологія, спеціальні методики) знань. Без ґрунтовних знань про психофізіологічні особливості дітей із порушеннями розвитку, формування ефективних спеціальних освітніх стратегій з такими дітьми викладання в інклюзивному класі постає неможливим.

Гностичні здібності – здібності вчителя до швидкого і творчого оволодіння методами надання освітніх послуг учням, пошуку і творення способів збору інформації про учнів і себе. Для вчителя інклюзивного класу ці здібності є надзвичайно важливими, оскільки він має вивчити своєрідність особистості дитини з особливими освітніми потребами, її потенційні

можливості та потреби з метою створення педагогічно доцільного освітнього процесу, що реалізується в складанні індивідуальної програми розвитку, тобто своєрідного індивідуального освітнього маршруту учня, де визначено ефективні методи та модель його поведінки в інклюзивному класі, що ґрунтується на принципах розуміння, толерантності, прийняття, поваги до різноманітності. Гностичні здібності – це певна система компетентностей учителя інклюзивного класу, що охоплюють: світогляд і загальний культурний рівень, який він постійно має вдосконалювати. Працюючи з сучасними дітьми, які в епоху інформаційного прогресу є надзвичайно розвиненими і прогресивними, учитель має орієнтуватися на сучасний стан культури, бути цікавою, всебічно розвиненою особистістю з широким колом інтересів, яка власним прикладом спроможна спонукати до духовного зростання різних за здібностями учнів.

Якщо вчитель зуміє поєднати навчальний матеріал із сьогоденням і власним досвідом, то він зможе підвищити пізнавальний інтерес учнів до отримання освітніх послуг, а також змотивує їх, оскільки учні зрозуміють важливість вивченого та можливість застосування знань у практичній діяльності. Чим ширшим є світогляд учителя інклюзивного класу, незалежність його поглядів, розуміння інтересів як дітей з особливими освітніми потребами, так і всіх інших учнів, тим простіше налагодити контакт з ними.

Важливої значущості набувають *конструктивні* здібності вчителя інклюзивного класу, сутність яких полягає в умінні створювати атмосферу співробітництва, спільної діяльності, будувати заняття відповідно до мети розвитку та саморозвитку учня, встановлювати педагогічно доцільні взаємини з ним.

Спільна діяльність є основою освітнього процесу в різному дитячому колективі. Учитель має бути «диригентом», який створює середовище для розвитку кожної дитини, включаючи дітей з особливими освітніми потребами, відповідним чином застосовуючи індивідуальний підхід, диференціюючи викладання, щоб кожна дитина власним можливим шляхом дійшла до спільної мети. Він має реагувати на потреби учнів різних можливостей, здібностей, працюючи з різними освітніми програмами, використовуючи ефективні методи та засоби, що сприятимуть всебічному розвитку як всіх учнів класу, так і дітей, які мають порушення. Таким чином, учитель інклюзивного класу повинен сконструювати гнучкі умови спільної діяльності в межах одного класу, щоб кожна дитина отримувала освітні послуги не нижче власних можливостей і постійно розвивалася, що передбачає навчання кожного учня за індивідуальним планом. Ще В. Сухомлинський писав: «Досвід переконує, якщо в школі, скажімо, шістсот учнів, то це означає, необхідно шукати шістсот індивідуальних стежок. Допомогти кожному вихованцю знайти його стежку – означає поставити людину на ноги, ввести її в життя громадянином з власною індивідуальністю. Це найтонше та найскладніше, що є у вихованні» [6, с. 247].

Актуальним складником педагогічної майстерності вчителя інклюзивного класу є *перцептивні здібності*, що передбачають здатність проникати у внутрішній світ вихованця, психологічну спостережливість, розуміння особистості учня та його психічних станів. У цьому контексті вчитель має розуміти індивідуальні вияви загальних психологічних закономірностей в учнів з особливими освітніми потребами, вивчити лише їм притаманні та неповторні поєднання таких закономірностей та особливостей, розкрити здібності дитини, оскільки, незалежно від того, має учень порушення розвитку чи ні, у будь-якому випадку кожна дитина має талант до певного виду діяльності. Учитель інклюзивного класу має розгледіти сильні сторони та можливості дитини з особливими освітніми, оскільки немає «бездарних і лінивих дітей», а є учні, задатки яких, учителям розгледіти не вдалося [7, с. 437].

Учитель інклюзивного класу має бути особливо чутливим до кожної дитини, зокрема до дітей з особливими освітніми потребами. Усі учні мають емоційно відчувати, що вони почуті, побачені вчителем, що він небайдужий до їх найтонших емоційних потреб. Якщо дитина з особливими освітніми потребами певний час не відвідувала школу, то необхідно поцікавитися причиною, виявити почуття радості від нової зустрічі. Важливими прийомами емоційного настрою є ранкові зустрічі, що сприяють створенню позитивної атмосфери на період перебування

дітей у школі. Під час невимушеного спілкування учнів між собою та з вчителем, формуються довірливі відносини. Учитель та інші діти сприймають внесок кожного з учасників з однаковою доброзичливістю та повагою незалежно від здібностей, соціальної, релігійної приналежності чи статі, що сприяє налагодженню інклюзивного освітнього середовища.

Для дітей з особливими освітніми потребами важливо відчувати успіх, і не лише в процесі отримання освітніх послуг, а в будь-якій діяльності, оскільки, з огляду на особливості розвитку, такі діти не завжди впевнені у власних силах та потребують схвалення та підтримки з боку вчителя в будь-якій справі. Тому вчителю інклюзивного класу потрібно бути уважним до найменших їхніх успіхів, результатів діяльності, незалежно від того здобути вони раніше чи пізніше, головне, що прогрес помітний. Учитель інклюзивного класу, з огляду на особливі освітні потреби дітей з порушеннями психофізичного розвитку, має створити ситуацію успіху для таких дітей, допомагаючи їм повірити у власні можливості, а також відчувати радість від певного досягнення. Ще В. Сухомлинський звертав увагу на те, що «дати дітям радість праці, радість успіху в навчанні, збудити в їхніх серцях почуття гордості, власної гідності – це перша заповідь виховання. У наших школах не має бути нещасливих дітей, душу яких гнітить думка, що вони ні на що не здібні. Успіх у навчанні – єдине джерело внутрішніх сил дитини, які породжують енергію для переборення труднощів, бажання вчитися» [8]. Тому вчитель інклюзивного класу має створити умови для розвитку внутрішніх сил дитини з особливими освітніми потребами, що породжує енергію для подолання труднощів, бажання пізнавати та досягати успіху, відчувати впевненість в собі та внутрішнє задоволення від виконаної діяльності.

Для учнів інклюзивного класу важливо бути вільними від страху щодо невдач і негативних наслідків невиконання вимог учителя. Це не означає, що діти можуть ігнорувати вимоги чи правила, оскільки мають певні обмеження фізичного чи розумового розвитку. У будь-якому випадку вони мають розуміти, що існують однакові вимоги для всіх учнів. Головним принципом інклюзії є рівність у всьому – як у правах, так і в обов'язках. Зробивши освітній процес гнучким, доступним для кожного, учитель інклюзивного класу має так організувати діяльність, щоб кожна дитина могла дійти спільної мети самостійно та працювати на рівні з усіма. Але, якщо дитину з особливими освітніми потребами спіткала невдача, то вчитель має допомогти їй розібратися в ситуації, поговорити, з'ясувати причини невдачі та підтримати її. Необхідно допомогти усвідомити учням, що коли приймаються помилкові рішення або трапляється невдача, то можна відчувати провину від цього, але не потрібно цим занадто перейматися. У цьому випадку потрібно осмислити помилки, щоб надалі їх уникнути.

Важливо не соромити дитину з особливими освітніми потребами та не принижувати її перед іншими учнями. Вдалим рішенням для вчителя інклюзивного класу буде допомогти дитині осмислити власну поведінку. Коли це доречно, то можна застосовувати певні обмеження, але при цьому дитина має відчувати впевненість у тому, що вона може і зробить все можливе наступного разу, щоб виправити ситуацію. Вчителю інклюзивного класу необхідно розуміти, що від цього залежить внутрішній стан учнів, їхнє бажання і готовність вчитися, сприймати інформацію, ставлення до вчителя, що є одним із важливих складників успішної організації освітнього процесу.

Мовні та комунікативні здібності – здібності чітко висловлювати власні думки і почуття за допомогою мови на невербальних засобів (міміки, жестів, пантоміміки). Як і для будь-якого вчителя, так і для вчителя інклюзивного класу, мовні здібності мають неабияку значущість для успішної професійної діяльності. В інклюзивному класі сучасний освітній процес необхідно організовувати на засадах діяльнісного підходу, де учні самостійно доходять висновків щодо результатів діяльності, проте важливо, щоб частина передачі інформації мала словесний характер. Від того, настільки мова та вимова вчителя буде простою, чіткою, правильною, зрозумілою, образною та емоційно забарвленою, буде залежати, як учні будуть сприймати навчальний матеріал, розуміти та осмислювати його, що в кінцевому результаті визначає якість освітнього процесу.

Комунікативні здібності передбачають: вміння спілкуватися з учнями, вміння знаходити правильний підхід до них, встановлювати з ними педагогічно доцільні відношення; наявність педагогічного такту, толерантності, вибір правильного стилю спілкування залежно від особливостей психофізичного розвитку дітей з особливими освітніми потребами. Якщо говорити про дитину з *розладами аутичного спектра*, то під час спілкування з нею важливо бути спокійним і врівноваженим. Не потрібно стояти дуже близько дитини – це може її налякати.

У процесі спілкування з дитиною з *порушеннями мовлення* вчитель інклюзивного класу має бути для неї взірцем, застосовуючи правильне, чітке, емоційне й інтонаційно забарвлене мовлення. Вводячи елементи новизни, необхідно пояснювати незнайомі терміни, слова етикету, словозмінні та словотворчі варіанти, до обраної теми спілкування використовувати предмети, малюнки, атрибути, що відтворюють певні дії, складаються в сюжетну розповідь. З огляду на можливості дитини з *порушеннями мовлення*, вчителю інклюзивного класу важливо використовувати її досвід і виводити на рівень порівнянь, аналогій, узагальнень, ототожнення, встановлення взаємозв'язків між предметами. Спілкуючись з учнем з порушеннями мовлення, потрібно робити паузи для відповіді дитини, навіть, якщо вона не говорить або їй важко говорити, потрібно вміти уважно її слухати та підтримувати в ході розповіді про справи. Така дитина потребує визнання власних мовленнєвих успіхів і схвалення їх усмішкою, дотиком, оплесками, приємними словами.

Майже всі діти з особливими освітніми потребами мають труднощі з висловленням власних думок через мовлення, розчаровуються через неможливість бути зрозумілими для інших. Таким чином, вчителю інклюзивного класу необхідно знати та використовувати альтернативні способи комунікації для підтримки мовлення або замість нього, а також допомогти розвивати таким учням можливі методи спілкування. Одним з альтернативних способів комунікації є використання невербальних способів (голос, рухи тіла, вираз обличчя, жести, демонстрування пальцем або очима, письмо чи малювання, візуалізація мовлення за допомогою піктограм, предметних і сюжетних малюнків, фотографій). Учителю інклюзивного класу важливо не лише самому застосовувати альтернативні способи комунікації з дітьми з особливими освітніми потребами, а й організувати таке комунікативне середовище в класі, щоб кожний, хто взаємодіє з дитиною, також знав і використовував ті ж знаки чи картинки і, тим самим, долучався до розмови. Якщо оточуючі не будуть відповідати на спроби учня з комунікативними труднощами спілкуватися, він не буде мотивований використовувати його.

Прогностичні здібності виявляють в передбаченні результатів дій, у виховному проектуванні особистості дитини з особливими освітніми потребами, вмінні правильно підібрати освітню мету та спрогнозувати результат. Попри порушення психофізичного розвитку, дитина з особливими освітніми потребами, здатна до якісного розвитку на власному рівні. Учитель, який працює з такими дітьми, має вірити в їхні можливості, позитивний вплив психолого-педагогічної корекції, бути оптимістично налаштованим і бачити кінцевий результат педагогічної діяльності тощо.

Так, Б. Шиян зазначає: «названі компоненти майстерності проявляються не окремо (як знання та вміння), а інтегрально, у діях і вчинках, в умінні розв'язувати поставлені педагогічні завдання, у здатності організувати освітній процес. Завдяки педагогічній майстерності вчитель реалізує професійні функції: передає учням соціальний досвід, формує в них соціальні та особисті якості, готує до життя» [9].

На нашу думку, головними напрямками розвитку професійної майстерності вчителя інклюзивного класу є:

- самоосвітня діяльність, що спрямована на підвищення науково-теоретичного та загальнокультурного рівня;
- включення до програм і навчально-тематичні плани закладів післядипломної педагогічної освіти тематики, що розкривала б комплекс питань зі спеціальної педагогіки та психології, інклюзивної освіти;

- організація та проведення в закладах післядипломної педагогічної освіти тренінгів, семінарів, конференцій, тематичних дискусій, майстер-класів тощо;
- системний характер діяльності з розвитку професійної майстерності вчителів;
- формування у вчителів готовності до педагогічної діяльності з дітьми з особливими освітніми потребами, до творчості, саморозвитку та самовдосконалення.

Таким чином, процеси реформування освіти в Україні, що базуються на засадах гуманізму, дитиноцентризму, інклюзії тощо, зумовлюють зміну ціннісних орієнтирів, принципів, форм і методів діяльності в ЗЗСО та значне підвищення вимог до рівня та якості професійної майстерності вчителів (зокрема, інклюзивних класів), їхньої фахової компетентності, загальної й професійної культури. Проблема педагогічної майстерності на сучасному етапі перебуває в центрі уваги вчених-педагогів, психологів, учителів-практиків. Від того, наскільки високим є рівень сформованості професійної майстерності вчителя інклюзивного класу, залежить кінцевий результат освітнього процесу. Аналіз досліджуваної проблеми доводить глибину цієї педагогічної категорії та необхідність її подальшого вивчення.

Використані літературні джерела

1. *Прядко Л.* Готовність педагога загальноосвітнього навчального закладу до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами як успішний фактор інклюзивного навчання / Л. Прядко, О. Фурман // Формування готовності педагогічних працівників до роботи з дітьми з особливими потребами в умовах інклюзивного навчання. Рівне : РОШПО, 2014. С. 79–88.
2. *Гончаренко С.* Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 374 с.
3. *Лихачев Б.Т.* Педагогика: курс лекцій / Б.Т. Лихачев. 4-е изд., перераб. и доп. Москва : Юрайт-М, 607 с.
4. *Браже Т.Г.* Современная атестация учителей: цели и тенденции / Т.Г. Браже // Педагогика. 1995. № 3. С.69–73.
5. *Савчин М.В.* Педагогічна психологія : навч. посіб. / М.В. Савчин. Київ : Академвидав, 2007. 424 с.
6. *Сухомлинський В.О.* Народний учитель / В.О. Сухомлинський // Вибрані твори: в 5-ти т. Київ : Рад. школа., 1976. Т. 5. С. 239–255.
7. *Сухомлинський В.О.* Сто порад учителю / В.О. Сухомлинський // Вибрані твори: в 5-ти т. Київ : Рад. школа, 1976. Т. 2. С. 334–654.
8. *Сухомлинський В.О.* Серце віддаю дітям / В.О. Сухомлинський // Вибрані твори: в 5-ти т. Київ, 1977. Т. 3. 670 с.
9. *Шиян Б.М.* Теорія і методика фізичного виховання школярів / Б.М. Шиян. Ч. 2. Навчальна книга: Богдан, 2001. С. 216.

References

1. Priadko, L., & Furman, O. (2014). Hotovnist pedahoha zahalnoosvitnoho navchalnoho zakladu do roboty z ditmy z osoblyvymy osvitnimy potrebamy yak uspishnyi faktor inkliuzyvnoho navchannia [Readiness of teacher of general educational institution to work with children with special educational needs as a successful factor of inclusive learning]. *Formuvannia hotovnosti pedahohichnykh pratsivnykiv do roboty z ditmy z osoblyvymy potrebamy v umovakh inkliuzyvnoho navchannia – Formation of readiness of pedagogical workers to work with children with special needs in the conditions of inclusive education collection of works.* Rivne. P. 79-88.
2. Honcharenko, S. (1997). *Ukrainskyi pedahohichnyi slovnyk [Ukrainian Pedagogical Dictionary]*. Kyiv: Lybid, 374 p.
3. Lykhachev, B.T. *Pedahohyka [Pedagogy]*. 4th ed. Moscow.
4. Brazhe, T.H. (1995). Sovremennaia atestatsiya uchytel'ei: tsely y tendentsyy [Contemporary teacher certification]. *Pedahohyka – Pedagogy*. 3. P. 69-73.
5. Savchyn, M.V. (2007). *Pedahohichna psykhohohiia [Educational psychology]*. Kyiv. 424 p.
6. Sukhomlinskyi, V.O. (1976). Narodnyi uchytel [Peoples teacher]. *Vybrani tvory – Selected Works*. Kyiv. 5. P. 239-255.

7. Sukhomlynskyi, V.O. (1976). Sto porad uchytelevi [A hundred tips to the teacher]. *Vybrani tvory – Selected Works*. Kyiv. 2. P. 334-654.
8. Sukhomlynskyi, V.O. (1977). Sertse viddaiu ditiam [I give my heart to children]. *Vybrani tvory – Selected Works*. Kyiv. 670 p.
9. Shyian, B.M. (2001). *Teoriia i metodyka fizychnoho vykhovannia shkolariv [Theory and Methods of Physical Education of Schoolchildren]*. Ternopil. P. 216.

Kovrihina Liliia, Kukharchuk Petro. The Problem of Formation and Development of Pedagogical Skills of an Inclusive Class Teacher.

Summary.

The article is devoted to the search for methodological approaches and theoretical bases of formation and development of pedagogical skills of the teacher of an inclusive class. The state of research of pedagogical mastery problem in the intelligence of Ukrainian and foreign scientists is elucidated. The substantive content of the “pedagogical skill” concept is specified, the “pedagogical skill of the teacher of an inclusive class” concept is defined in the context of development of teachers’ professional competence in the institution of postgraduate pedagogical education. The defined concept is considered as a high level of professional socio-pedagogical competence, consisting of the personal qualities of the teacher and psychological and pedagogical knowledge and skills that will ensure successful communication with a team of specialists and cooperation with children with special educational needs. The structure of the identified phenomenon is substantiated, a generalized series of important components in the structure of pedagogical skills of the teacher of an inclusive class is formulated, defined by modern educators and psychologists, among which attention is paid to the abilities of the teacher of the inclusive class, which are the basis of professional skills. The article reveals the essence of didactic, academic, gnostic, constructive, perceptual, linguistic, communicative and predictive abilities of the teacher of an inclusive class, which are manifested not separately, but integrally, in actions, in pedagogical tasks, in ability to organize the educational process.

The article considers ways of development of pedagogical skills of the teacher of an inclusive class in the conditions of the institute of postgraduate pedagogical education, such as:

- self-educational activities aimed at raising the scientific-theoretical and general cultural level of the teacher of the inclusive class;*
- inclusion in the programs and curricula of the educational institutions of postgraduate pedagogical education subjects that would open up a complex of issues in special pedagogy and psychology, inclusive education;*
- organizing and conducting training, seminars, conferences, thematic discussions, workshops, etc. in postgraduate educational institutions;*
- the systemic nature of all activities to develop the professional skills of teachers of inclusive class;*
- formation of inclusive classes of teachers’ willingness to work with children with special educational needs, creativity, self-development and self-improvement.*

Key words: *pedagogical skills; inclusive class teacher; pedagogical abilities; children with special educational needs.*

Ковригина Л.М., Кухарчук П.М. Проблема формирования и развития педагогического мастерства учителя инклюзивного класса.

Аннотация.

Статья посвящена поискам методологических подходов и теоретических основ формирования и развития педагогического мастерства учителя инклюзивного класса. Отражено состояние исследования проблемы педагогического мастерства в исследованиях украинских и зарубежных ученых. Уточнено и конкретизировано сущностное содержание понятия «педагогическое мастерство». Определено понятие «педагогическое мастерство учителя инклюзивного класса» в контексте развития профессиональной компетентности педагогов в учреждении последипломного педагогического образования. Обосновано структуру указанного феномена. Сформулирован обобщенный ряд важных компонентов в структуре педагогического мастерства учителя инклюзивного класса, что определено современными

педагогами и психологами. Среди них внимание обращается на способности учителя инклюзивного класса, являющиеся основой его профессиональной компетентности в деятельности с детьми с особыми образовательными потребностями. Определены пути развития педагогического мастерства учителя инклюзивного класса в условиях института последипломного педагогического образования.

Ключевые слова: педагогическое мастерство; учитель инклюзивного класса; педагогические способности; дети с особыми образовательными потребностями.

Стаття надійшла до редколегії 23 жовтня 2019 року

УДК 37.011.33

DOI <https://doi.org/10.32405/2413-4139-2019-2-47-52>

Наталія Полторац,

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3761-4674>

м. Дніпрорудне

ВИКОРИСТАННЯ КЛАСИЧНОЇ МУЗИКИ НА ЗАНЯТТЯХ КРЕСЛЕННЯ – ОДИН З ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ

Анотація.

У статті обґрунтовано необхідність реалізації для здорового образу життя дітей комплексу педагогічних, біологічних і соціально-психологічних профілактичних заходів. Вплив музики на здоровий спосіб життя дитини узагальнює тенденції збагачення духовного світу молодого покоління, адже всебічна реалізація соціальних функцій музики, що є одним із головних принципів, має неабияку естетичну силу, спрямовану на духовне збагачення особистості через складну систему взаємодії цінностей і здорової активності дитини.

Вплив музики на організм дитини має психофізіологічні причини. Використання вчителем музичних творів на заняттях креслення підвищить загальний інтелектуальний рівень дітей та їх успішність буде сприяти створенню комфортного емоційного середовища під час занять.

Ключові слова: класична музика; здоров'я; естетичне виховання.

Україна активно сприйняла світові тенденції щодо покращення стану здоров'я населення через освіту. Серед важливих стратегічних завдань національних програм «Освіта (Україна ХХІ століття)» і «Діти України» було визначено всебічний розвиток людини та становлення її духовного, психічного і фізичного здоров'я.

Здоровий спосіб життя дітей – це реалізація єдиного науково обґрунтованого комплексу педагогічних, біологічних і соціально-психологічних профілактичних заходів.

Згідно з визначенням М. Амосова, який увів поняття «кількість здоров'я», здоров'я – це максимальна потужність органів і систем за збереження якісних фізіологічних меж їх функцій.

На думку Т. Науменка та І. Сеченова, музика впливає на фізіологічні процеси. Вона здатна прискорити чи уповільнити темп дихання та серцебиття. Уповільнення пульсу призводить до стану спокою та задоволення, а його прискорення – до втоми та незадоволення. Окрім цього, темп стимулює скорочення артерій, що впливає на роботу м'язів. Результатом цього є підвищення життєвого тону та активізація працездатності.

Музика є одним з багатих і дієвих засобів естетичного виховання. Під її впливом формується емоційна сфера, вдосконалюється мислення та інтелектуальні здібності, виховується